

Innspill fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag om arbeidsgrupperapporten om klimakalkulator som bransjestandard

På landbrukets klimamøte i 2020 ble det besluttet å nedsette ei arbeidsgruppe for å vurdere innføring av klimaberegning som en bransjestandard, etter initiativ fra Norges Bondelag. Arbeidsgruppen leverte sin sluttrapport i oktober 2020. På det årlige klimamøtet 3. mars 2021 skal en «drøfte bransjestandard og veien videre med utgangspunkt i organisasjonenes behandling av arbeidsgrupperapporten».

Her følger Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt innspill til saken:

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det er for tidlig å gjøre vedtak allerede i mars 2021 om at klimakalkulatoren skal innføres som bransjestandard. Samtidig ønsker styret i NBS en grundig diskusjon rundt ulike forhold av en eventuell innføring av klimakalkulatoren som bransjestandard.

1. Hvorfor er det for tidlig å ta stilling til å innføre klimakalkulatoren som bransjestandard?

Da rapporten fra arbeidsgruppen ble lagt fram i høst var klimakalkulatoren enda ikke lansert. Det var gjort en pilottesting hos bønder, men det forelå ikke noe skriftlig materiale derfra som arbeidsgruppen hadde tilgang til. NBS foreslår at Klimasmart Landbruk til møtet i mars 2021 bes om å utarbeide et notat om erfaring med utrulling så langt etter lansering 15. oktober 2020 (for mjølk, korn og svin), herunder:

- Tall på andel som har tatt den i bruk så langt i de ulike produksjonene
- Omfang av tilbakemeldinger fra bønder så langt
- Innhold i tilbakemeldinger
- Oversikt over hvilke utfordringer som må løses
- Tidsbruk per år ved å ta kalkulatoren, samt å motta rådgivning
- Opplevd nytte hos enkeltbønder
- Status for lansering av kalkulatoren for øvrige produksjoner
- En vurdering fra prosjektledelsen av om hvorvidt det foreligger tilstrekkelig beslutningsgrunnlag per 3.3.21 for å kunne ta stilling til et vedtak om klimakalkulatoren som bransjestandard

2. Er KSL det egnede verktøyet for få flest mulig til å ta i bruk klimakalkulatoren?

NBS savner en diskusjon om KSL er det riktige verktøyet for å få flest mulig til å ta klimakalkulatoren. Dette må ses i lys av formålet med KSL og det totale omfanget av krav i KSL. Og er det noe som bør ut av KSL, dersom noe annet skal inn?

Videre legges det opp til at det fra 2025/26 skal innføres sanksjoner for å ikke ta klimakalkulatoren, i sammenheng med utarbeidelse av en versjon 2 av bransjestandarden. Det framgår også at det på sikt er tenkt at finansieringen av Landbrukets Klimaselskap skal legges om til en modell med brukerbetaling/lisens.

NBS ønsker ikke å legge opp til et løp der det på sikt innføres sanksjoner. NBS vil også vise til følgende setning: «Arbeidsgruppen anbefaler videre at myndighet til å gjøre endringer i bransjestandarden tillegges styret i Landbrukets klimaselskap. Ved større endringer kan dette drøftes ifbm det årlige klimamøtet.»

NBS stiller spørsmål ved at myndighet for å gjøre endringer i bransjestandarden foreslås lagt til styret i Landbrukets klimaselskap, der ikke alle eierne av klimaselskapet er med. NBS ønsker at det til Landbrukets klimamøte 3. mars legges fram en vurdering av ulike alternativer for hvor myndighet skal ligge.

3. Formålet med klimakalkulatoren (som bransjestandard) må tydeliggjøres. Formål for den enkelte bonde vs. formål for norsk landbruk som helhet.

I kommunikasjonen rundt klimakalkulatoren er det mye fokus på at dette er noe bonden skal bruke til å forbedre egen produksjon, evt sammenligne seg mot lignende produksjon, samt bidra til å oppfylle jordbrukets klimaavtale med staten. Samtidig vises det til at det vil bli økende krav til dokumentasjon av klimaavtrykk og at vi kan forvente merkeordninger, og at klimakalkulatoren vil være et viktig strategisk verktøy for å styrke norsk landbruks konkurransekraft. Se sammenstilling i tabell nedenfor.

- **Konkurransekraft og strategisk verktøy:** NBS stiller spørsmål ved hva som legges i at *klimakalkulatoren anses å være viktig strategisk verktøy for norsk landbruk*.
 - Omdømmebygging mot norske myndigheter og politikere?
 - Er det fordi en mener det vil gi norsk landbruk «konkurransekraft» mot import? Det har blitt uttrykt i en rekke sammenhenger at det er viktig at norsk jordbruk har hånda på rattet og sikrer at alle aktører bruker det samme verktøyet for å beregne klimagassutslipp. I rapporten fra arbeidsgruppa er det imidlertid ikke diskutert hvordan en skal forholde seg til klimaberegninger på importerte matvarer, og det er vanskelig å se hvordan klimamerking skal kunne sikre et samlet norsk jordbruk og næringsmiddelindustri fortrinn sammenlignet med import. I et klimaregnestykke kan det være vanskelig for norske produkter å konkurrere mot import fra land med høyere avlingsnivå og mer industrialisert jordbruk. Selv om en legger livsløpsanalyser til grunn har transport som regel lite å si for totalen i regnestykket, og uansett kan det være mindre transportutslipp knyttet til å importere yoghurt fra Europa enn å hente melk i Finnmark.
- **Klimakalkulatoren som verktøy for å oppfylle klimaavtalen mellom jordbruket og staten:** Det er ikke tydelig i kalkulatoren hvilke tiltak som vil bidra til å oppfylle klimaavtalen. Klimakalkulatoren skiller seg fra nasjonalt utslippsregnskap bl.a. ved:
 - Flere utslippsfaktorer
 - Gårdens energiforbruk
 - Utslipp fra produksjon av innkjøpte innsatsfaktorer (direkte og indirekte utslipp fra bl.a. kraftfôr, mineralgjødsel, plantevernmidler, forbruksartikler, diesel og strøm).

NBS mener det bør komme tydelig fram i kalkulatoren hva som teller i det offisielle utslippsregnskapet. Det er nyttig for bonden å ha den forståelsen.

Arbeidsgruppe klimakalkulator som bransjestandard	<p>«Hovedhensikten med klimaberegning på gårdsnivå er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • å dokumentere klimagassutslipp på gårdsnivå • beslutningsgrunnlag for klimatiltak, og gjennom det bidra til å oppfylle klimaavtalen <p>Klimakalkulatoren vil også være viktig som et strategisk verktøy for norsk landbruk.»</p>
Landbrukets klimaselskap	«Foretakets formål er å bidra til klimaløsninger for å redusere klimaavtrykket og legge til rette for klimatilpasninger i landbruksnæringa samtidig som næringas konkurransekraft sikres»
Landbrukets klimaplan	Landbrukets klimaplan har som mål at alle bønder gjennomfører klimaberegning og får tilbud om klimarådgiving innen 2025.
E-læringskurs om klimakalkulatoren	«Å være klimasmart handler også om jordbrukets omdømme. Forbrukerne vil legge stadig større vekt på klimautfordringer ved valg av mat og vi kan forvente:

	<ul style="list-style-type: none"> - Merkeordninger - Økt oppmerksomhet mot matproduksjonens klimaavtrykk - Krav om en bærekraftig gårdsdrift»
Klimasmartlandbruk.no	<p>Klimakalkulatoren er et digitalt verktøy som gir bonden oversikt over muligheter for klimagasskutt og økt opptak av karbon på gårdsnivå. Hvilke klimagrep som passer, varierer fra gård til gård. Klimakalkulatoren bidrar til at bonden kan ta effektive og målrettede valg tilpasset egen drift og eget utgangspunkt. Bonden kan få veiledning og hjelp gjennom kurs og rådgiving.</p> <p>Godt etablerte systemer for data og dokumentasjon i norsk landbruk gir også mulighet for å utvikle et beregningsverktøy for klimakutt som er anerkjent internasjonalt. Dette kan gjøre norsk landbruk til klimaspydspiss.</p>
Klimakalkulatoren (forside etter innlogging)	<p>Klimakalkulatoren er et verktøy som gir deg oversikt over klimautslippene fra din gård, mulighet til å sammenligne utslippene år for år, og tips til hvilke tiltak som kan redusere gårdens klimaavtrykk.</p>

4. Eierskap til data og framtidig bruk av data må sikres bedre

Arbeidsgruppa skriver: «Et av de viktigste aspektene ved en innføring av klimakalkulatoren som bransjestandard er å sikre at datamaterialet benyttes på en måte som gagnar et samlet landbruk. Arbeidsgruppa vil påpeke at en bransjestandard ikke skal benyttes som grunnlag for klimamerking som kan bidra til å sette deler av norsk landbruk opp mot hverandre, og at forvaltningen av aggregerte data vil være en svært viktig oppgave. Det er ikke ønskelig at data fra en bransjestandard benyttes til å sammenligne produksjoner, landsdeler, medlemsgrupper etc.»

NBS mener dette er et svært viktig punkt som det må jobbes grundig med. En klimaberegning som bransjestandard, og all annen bruk av klimakalkulatoren, må sikre at dataene ikke brukes til å sette produksjoner, landsdeler, medlemsgrupper etc. opp mot hverandre. Enkelte varemottakere som er lokalisert i de mest effektive jordbruksområdene i Norge vil kunne bruke en klimamerking til sin fordel, sammenlignet med samvirkene som har hente/mottakspålegg over hele landet. **NBS savner et konkret forslag til hvordan eierne av Landbrukets klimaselskap skal forplikte seg til både at dataene fra klimakalkulatoren ikke skal brukes til merking eller annet som gir enkelte aktører fordeler, samt at aktørene forplikter seg til å ikke bruke andre verktøy enn klimakalkulatoren dersom de skal gjøre en klimaberegning.**

5. Bedre bruk av norske fôrressurser vs. klimagassutslipp

Som det er understreket i rapporten for arbeidsgruppa er «Bransjestandarden er standard for klimaberegning, og omfatter ikke forhold knyttet til andre deler av bærekraftbegrepet».

I kalkulatoren defineres *klimasmart* som *reduserte utslipp per produsert enhet*. Imidlertid vil det oppstå enkelte målkonflikter mellom reduserte klimagassutslipp per produsert enhet på den ene siden og bærekraft og bruk av norske ressurser på den andre siden.

Et sitat fra Stine Vhile i Norgesfôr (Norsk Landbruk 23.04.20) illustrerer dette: «Hvis vi tar ut tre kilo grovfôr og erstatter det med kraftfôr i rasjonen til ei melkeku, blir svaret: «Så bra, dine utslipp har gått ned». Det er fordi jo mer grovfôr ei ku spiser, jo mer metan dannes det i fordøyelsen». (...) Og det samme gjelder for kraftfôrråvarene. Der kommer importerte råvarer bedre ut enn norske råvarer i kilo CO₂-ekvivalenter per kilo vare. Dette kommer av at avlingene gjerne er høyere i utlandet enn i Norge, og utslippene per arealenhet blir delt på et større antall kilo per arealenhet. Transport kommer selvsagt i tillegg, men transport er såpass effektivt, at det nesten ikke slår ut i det hele tatt. – Det betyr at om vi skal lage et mest mulig klimaeffektivt kraftfôr, er det bare å redusere norskandelen og øke importen».

Og siden de beste kornarealene også er de beste grasarealene, vil en mjølkeprodusent i Østfold ha lavere klimagassutslipp per produsert enhet enn en mjølkeprodusent i Valdres, men dette er ikke i tråd med god kanaliseringpolitikk.

Foreløpig er innvendinger rundt bærekraft og norske ressurser løst med å ta med tre «spørsmål og svar» på klimasmartlandbruk.no.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at målkonflikter må synliggjøres direkte i klimakalkulatoren, f.eks. med forklaringsbokser som informerer om at «Obs! Økt kraftfôrandel i din produksjon gir lavere klimagassutslipp, men mer import og mindre bruk av norske ressurser». Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det er helt nødvendig at norsk jordbruk tar en mer helhetlig tilnærming til å utvikle seg i mer bærekraftig retning, og at vi ikke har tid til å søke å løse disse utfordringene hver for seg.

Med hilsen

Kjersti Hoff
Leder

Vilde Haarsaker
Ass. generalsekretær